

**СОЦІАЛЬНА СФЕРА ЯК ПРЕДМЕТ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ****SOCIAL SPHERE AS A SUBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT****Медяник В.А., кандидат політичних наук,
доцент кафедри загально-правових дисциплін***Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

У статті розкрито поняття та цілі соціальної сфери. З'ясовано, що причиною розвитку соціальної сфери є те, що поряд із матеріальними потребами з розвитком суспільства все більше зростають потреби в суспільних і духовних благах, які саме створюються в соціальній сфері. Обґрунтовано думку, що соціальна сфера існує не ізольовано, а в певному взаємозв'язку з іншими сферами. Визначено сутність терміна «предмет права». Констатовано, що у науці права соціальну сферу розглядають як: сектор економіки, як сукупність галузей, як сукупність послуг, як сферу діяльності людей і т.ін.; явище правової дійсності, завдяки якому держава підтримує життєдіяльність населення, покращує його добробут, в іншому аспекті, соціальна сфера розглядається як підсистема економіки держави. Визначено, що соціальна сфера не обмежується лише галуззю економіки, а включає в себе й інші важливі елементи. З'ясовано, що центральним елементом у структурі соціальної сфери вважають потреби індивіда та групи, тому ступінь задоволення потреб людей у благах, необхідних для їхньої активної життєдіяльності, вказує на реальний рівень розвитку соціальної сфери в цілому. Функціонування соціальної сфери здійснюється через діяльність конкретних установ соціальної інфраструктури. Соціальна інфраструктура – це комплекс галузей невиробничої сфери, що забезпечують задоволення соціальних, побутових і культурних потреб населення у процесі здійснення основних видів діяльності. Виокремлено основні елементи соціальної сфери: суб'єкти соціальної сфери; органи, що здійснюють управління соціальною сферою; соціальні зв'язки й відносини між суб'єктами, підсистемами та органами управління; потреби, що лежать в основі цих відносин. Констатовано, що: одним із інструментів державного регулювання соціальної сфери є державна соціальна політика; розвиток соціальної сфери має стати не прерогативою держави, а справою всього суспільства; роль соціальної сфери у суспільстві потребує відповідних зрушень у державній політиці, а в деяких випадках докорінного реформування чинних систем управління.

Ключові слова: соціальна сфера, предмет права, адміністративно-правове забезпечення, управління соціальною сферою, соціальне забезпечення.

The article reveals the concepts and goals of the social sphere. It was found that the reason for the development of the social sphere is that along with the material needs with the development of society, the needs for social and spiritual goods, which are created in the social sphere, are growing. It is reasonable to believe that the social sphere does not exist in isolation, but in a certain relationship with other areas. The essence of the term "subject of law" is defined. It is stated that in the science of law the social sphere is considered as: a sector of the economy, as a set of industries, as a set of services, as a sphere of human activity, etc.; the phenomenon of legal reality, through which the state supports the livelihood of the population, improves its welfare, in another aspect, the social sphere is seen as a subsystem of the state economy. It is determined that the social sphere is not limited to the sector of the economy, but also includes other important elements. It was found that the central element in the structure of the social sphere is considered to be the needs of the individual and the group, so the degree of satisfaction of people's needs for goods necessary for their active life indicates the real level of development of the social sphere as a whole. The functioning of the social sphere is carried out through the activities of specific institutions of social infrastructure. Social infrastructure is a set of non-productive sectors that meet the social, household and cultural needs of the population in the process of carrying out basic activities. The main elements of the social sphere are singled out: subjects of the social sphere; bodies that manage the social sphere; social relations and relations between entities, subsystems and governing bodies; the needs underlying these relations. It is stated that: one of the tools of state regulation of the social sphere is the state social policy; the development of the social sphere should not become the prerogative of the state, but the business of society as a whole; the role of the social sphere in society requires appropriate changes in public policy, and in some cases radical reform of existing governance systems.

Key words: social sphere, subject of law, administrative and legal provision, management of social sphere, social security.

Постановка проблеми. Загальносвітовою тенденцією в період переходу від індустріального суспільства до постіндустріального, інформаційно-сервісного є зростання ролі соціальної сфери [1]. Причиною розвитку соціальної сфери є те, що поряд із матеріальними потребами з розвитком суспільства все більше зростають потреби в суспільних і духовних благах, які саме створюються в соціальній сфері. Поєднання матеріального виробництва й соціальної сфери дає змогу забезпечувати відповідність між матеріальним добробутом і духовним розвитком людини.

Соціальна сфера існує не ізольовано, а в певному взаємозв'язку з іншими сферами, в сукупності зв'язків, що становлять суспільство, основною метою якого є зростання якості життя людей, що включає в себе не тільки рівень споживання матеріальних благ і послуг, але і задоволення духовних потреб, стан здоров'я, тривалість життя, морально-психологічний клімат [2]. Саме в соціальній сфері проявляється сутність соціальної політики держави, реалізується соціальний захист і соціальні права людини. Тому ефективне функціонування соціальної сфери є одним із пріоритетних завдань на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Соціальна політика – напрям державного регулювання економіки і частина внутрішньої політики держави, спрямована на забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, задоволення потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад, а також підвищення добробуту суспільства в цілому. У широкому розумінні соціальна політика – це регулювання соціальної сфери, соціальних відносин з метою налагодження оптимального функціонування суспільної системи в цілому, створення умов задоволення соціальних інтересів людей, їх всебічного розвитку. Обґрунтованість завдань, цілей, проєктів і програм, що стосуються сфери соціального життя суспільства, підкріплені фінансуванням з державного бюджету, є передумовою сильної державної соціальної політики.

Зважаючи на те, що соціальна сфера виступає предметом як адміністративно-правового забезпечення так і відповідної державної політики, визначення змісту цього поняття є доволі актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню соціальної сфери присвячений цілий ряд наукових праць. До них відносяться насамперед праці таких вчених, як Л. Богуш, Н. Волгін, В. Гордін, І. Григор'єв,

О. Євсєєва, О. Калініченко, І. Кінаш, І. Костюк, Г. Лопушняк, М. Панченко, Р. Підлипна, В. Скуратівський та інші. Проте незважаючи на широке коло наукових досліджень в цій сфері, вказані проблеми потребують подальшого розгляду та вдосконалення.

Метою статті є дослідження основ функціонування соціальної сфери як предмета адміністративно-правового забезпечення.

Результати дослідження. В юридичній літературі предмет права найчастіше розглядається як предмет правового регулювання, тобто те, на що спрямовано безпосередню дію права як найвищого та найголовнішого регулюючого суспільного чинника. Цікаву думку з даного питання сформував у Юридичній енциклопедії за редакцією Ю.С. Шемшученка: «предмет – це правовідносини, тобто суспільні відносини, що регулюються правом. Предмет тісно пов'язаний з поняттям «об'єкт права». Правовідносини стосуються матеріальних і нематеріальних благ, які є об'єктом права. Предмет права фактично збігається з поняттям предмета правового регулювання. Предмет права може бути загальним і родовим. Останній є критерієм для класифікації загальної системи права по галузях та інститутах відповідно до специфіки тих або інших груп суспільних відносин, урегульованих у правовому порядку. Поняття «предмет права» має важливе значення для встановлення обсягу і характеру регламентованих правом суспільних відносин, для вивчення права в цілому та в його галузевому розрізі» [3; 4, с. 77].

Слід зазначити, що поняття «соціальна сфера» на має єдиного трактування і теоретичного обґрунтування. Характерною ознакою сучасних досліджень сутності соціальної сфери є істотна розбіжність у діапазонах визначення цього поняття, її зміст щоразу набуває різнопланової конкретизації. Так, соціальну сферу науковці розглядають як сектор економіки, як сукупність галузей, як сукупність послуг, як сферу діяльності людей і т.ін. Соціальна сфера – це сукупність галузей і видів діяльності, підприємств, фірм, закладів та установ, які мають забезпечити задоволення потреб людей у матеріальних благах, послугах, відтворенні роду, створити умови для співіснування і співпраці людей у суспільстві згідно з відпрацьованими законами і правилами з метою створення мегаполісів, розвитку масових комунікацій, зміцнення держави [5; 6].

Дане визначення поняття «соціальна сфера» надається фахівцями у галузі економіки і розглядається як складова економіки, разом з тим соціальна сфера лише галуззю економіки не обмежується і включає в себе й інші важливі елементи.

У широкому змісті слова соціальну сферу можна описати як область прояву засад соціальності через взаємодію індивідів та спільнот, а також через існування соціальних інститутів. У сучасному постіндустріальному суспільстві соціальна сфера стає найважливішою сферою громадського життя. Поняття соціальної сфери конкретизує, у свою чергу, поняття соціального життя – воно є динамічним аспектом соціальної сфери й містить можливі напрями її розвитку [7]. Власне суспільство може бути розглянуте як втілення соціального життя, динамічний процес, що «перетерплює» періоди ускладнення та спрощення, переходу одних форм життєдіяльності в інші. Центральним елементом у структурі соціальної сфери вважають потреби індивіда та групи, тому ступінь задоволення потреб людей у благах, необхідних для їхньої активної життєдіяльності, вказує на реальний рівень розвитку соціальної сфери в цілому [6].

Дана сфера є найважливішою у житті кожного суспільства. Завдяки їй реалізуються усі потреби громадян у житлі, освіті, транспорті, зв'язку, медицині, тощо. Реалізація соціальної моделі управління національною економікою пов'язується з підвищенням ефективності функціонування усіх соціальних інститутів, сприяння від-

творенню і розвитку людського потенціалу нації, забезпечення високого рівня прожиткових стандартів [8, с. 12].

Таким чином, соціальна сфера – одна з найважливіших сфер життя суспільства, в якій реалізуються соціальні інтереси всіх верств населення, відносини суспільства і особи, умови праці й побуту, здоров'я, відпочинку.

Розглядаючи соціальну сферу як складову економіки і як складову галузь функціонування суспільства слід зазначити, що вони співвідносяться між собою як дві взаємодіючі та взаємозалежні компоненти, однак які не є у своєму змісті тотожними. Функціональне ж призначення соціальної сфери, як складової економіки, полягає у створенні умов для успішного розвитку певних секторів економіки, це галузі, які надають різноманітні послуги для населення. У цьому контексті особливістю функціонування всіх складових соціальної сфери є виробництво, розподіл та доведення до споживача соціальних послуг.

В контексті нашого дослідження соціальна сфера представляє собою функціональну спільність таких галузей, як освіта, охорона здоров'я, культура, тощо, які спрямовані безпосередньо на людину і суспільство в цілому, на задоволення потреб людини в житлі, здоров'ї, добробуту, освіті тощо. В цьому контексті соціальна сфера розглядається як явище правової дійсності, завдяки якому держава підтримує життєдіяльність населення, покращує його добробут, в іншому аспекті, соціальна сфера розглядається як підсистема економіки держави.

Функціонування соціальної сфери здійснюється через діяльність конкретних установ соціальної інфраструктури. Соціальна інфраструктура – це стійка сукупність галузей і видів діяльності, що створюють умови для задоволення потреб людини [9]. Установи та підприємства соціальної інфраструктури (медичні, освітні, побутові, дозвільні тощо) забезпечують взаємодію матеріально-речовинного середовища та соціальних суб'єктів з метою раціональної організації життєдіяльності людини [6].

Сутність соціальної сфери не зводиться лише до забезпечення добробуту населення. Це поняття охоплює й забезпечення росту якості життя, інфраструктурного забезпечення, соціального захисту тощо, тому воно є дуже широким і багатогранним.

Тобто соціальна сфера з одного боку представляє собою систему галузей народного господарства (невиробнича сфера), внаслідок діяльності яких наявний нематеріальний результат. Саме тому соціальна сфера включає в себе ті галузі економіки, які надають послуги (соціальні та сервісні). З іншого боку соціальна сфера ґрунтується на соціальній значимості для населення її галузей, та роді цих галузей у задоволенні важливих потреб населення у достатньому рівні життя та добробуту.

До складу соціальної сфери належать елементи, що забезпечують її відтворення, функціонування та розвиток: суб'єкти соціальної сфери – особа, група осіб, організація, населення і т. ін., яким належить активна роль у конкретному процесі; органи, що здійснюють управління соціальною сферою; соціальні зв'язки й відносини між суб'єктами, підсистемами та органами управління; потреби, що лежать в основі цих відносин [5].

Соціальна інфраструктура – це комплекс галузей невиробничої сфери, що забезпечують задоволення соціальних, побутових і культурних потреб населення у процесі здійснення основних видів діяльності.

Функціонування соціальної сфери здійснюється через діяльність конкретних установ соціальної інфраструктури. До сфери соціальної інфраструктури, як правило, включають такі галузі: охорону здоров'я й фізичну культуру; освіту та науку; житлово-комунальне господарство; пасажирський транспорт і зв'язок; побутове обслуговування; соціальне забезпечення та соціальний захист; культуру й мистецтво; діяльність із забезпечення зайнятості населення.

Велику роль соціальна інфраструктура відіграє у вирішенні таких соціальних завдань, як зближення за рівнем добробуту міського і сільського населення, згладжування регіональних відмінностей у рівні життя людей, посилення єдності у способі життя різних соціальних груп та прошарків населення. Активно впливає соціальна інфраструктура і на формування прогресивної структури споживання і раціонального використання вільного часу працівників матеріального виробництва [10].

Регуляторний вплив держави на розвиток соціальної сфери полягає у пошуці шляхів розбудови і трансформації економіки на ринкових засадах, подоланні кризових явищ в економічному та соціальному житті.

Одним із інструментів державного регулювання соціальної сфери є державна соціальна політика [7, с. 42]. Адже саме реалізація соціальної політики та розбудова соціальної сфери відповідно до пріоритетів національного, суспільного, культурного і духовного відродження

обумовлює необхідність державного регулювання розвитку соціальної сфери [11].

Висновок. Підсумовуючи зазначимо, що в системі суспільної життєдіяльності соціальна сфера посідає дуже важливе і особливе місце. Тому виважена, науково обґрунтована державна політика щодо розвитку соціальної сфери, яка враховує сучасний стан економіки, особливості сучасних політико-правових процесів та українського суспільства, здатна забезпечити зростання добробуту населення, належний рівень його соціального забезпечення та захисту, розвиток відповідних галузей соціальної сфери.

Розвиток соціальної сфери має стати не прерогативою держави, а справою всього суспільства. Це підвищує роль кожної конкретної особистості і громадських організацій та об'єднань в управлінні соціальним розвитком – від фінансування до визначення завдань і контролю. Роль соціальної сфери у суспільстві потребує адекватних зрушень у державній політиці, глибокого – а подекуди і докорінного реформування чинних систем управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євсєєва О.О. Соціальні стандарти як функціональні орієнтири розвитку соціальної сфери. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. Вип. 34. С. 375–378.
2. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія /за ред. Б.М. Данилишина. Ніжин, 2008. 818 с
3. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: Том 5. Київ: Укр. енцикл., 1998. 736 с.
4. Гальонкін С.А. Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07., Суми, 2018. С. 232.
5. Підлипна Р.П. Соціальна сфера в контексті її функціонування. URL: file:///C:/Users/2106~1/AppData/Local/Temp/Vlca_ekon_2015_48_12.pdf.
6. Пігуль Н.Г. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2506>.
7. Калініченко О.О. Соціальна сфера в аспекті державного управління. URL: eprints.zu.edu.ua/16773/1/9A%D0%B0%D0%BB%D1%96%.pdf
8. Костюк І.В. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2015. С. 265.
9. Панченко М. Соціальна сфера і соціальна політика та їх співвідношення в аспекті державного управління соціальною сферою. URL: archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Apdu_o/2009_1/R_5/Panchenko.pdf.
10. Діба О.М. Соціальна сфера й особливості інвестування у людський капітал. URL: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/627/1/Dyba_.pdf.
11. Склад та призначення соціальної сфери. URL: osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17900.